

Statistisk analys

Marie Kahlroth
Analysavdelningen

08-563 085 49
marie.kahlroth@hsv.se
www.hsv.se

2009-03-10 2009/2

Fler studenter 2008 men fortfarande ledig utbildningskapacitet

En sammanställning av årsredovisningarna för universitet och högskolor visar att den treåriga trenden av sjunkande studentantal har vänt. Under 2008 ökade antalet helårsstudenter med drygt tusen till 277 500. Lärosätenas samlade anslagsintäkter för utbildningsvolymen är 17,8 miljarder kronor, vilket är 1,2 miljarder eller sex procent lägre än vad det ekonomiska utrymmet medger. Det finns alltså ledig kapacitet att ta emot fler studenter i högskolan nu när studentvolymen och antalet sökande ökar.

Det sammanlagda ekonomiska resultatet för lärosätena är ett överskott om drygt 600 miljoner kronor, vilket motsvarar drygt en procent av omsättningen. Överskottet avser forskning och utbildning på forskarnivå, medan resultatet för grundläggande högskoleutbildning är ett litet underskott.

Drygt en miljard kronor i ledig utbildningskapacitet

För 2008 var lärosätenas samlade takbelopp 19 miljarder kronor. Takbeloppet anger den maximala ersättning som ett lärosäte kan få för sina studenter på grundnivå och avancerad nivå och deras avklarade poäng. De samlade anslagsintäkterna av helårsstudenter och helårsprestationer 2008 var 17,8 miljarder kronor. Det är drygt sex procent under takbeloppet, vilket stämmer väl med lärosätenas tidigare lämnade prognoser. Under 2008 ökade antalet helårsstudenter från 276 200 till 277 500, dvs. med en halv procent. Även om ökningen är liten innebär den ett trendbrott efter tre år med minskat antal helårsstudenter.

Trots ökningen i studentantal har alltså lärosätena inte haft tillräckligt antal studenter för att få avräkna hela takbeloppen. Det varierar naturligtvis mellan lärosätena, men vid flertalet lärosäten var antalet studenter för få för att nå upp till takbeloppen 2008. Vid tio lärosäten har utbildningsvolymen inneburit att de når takbeloppen. Det gäller Chalmers tekniska högskola, Blekinge tekniska högskola, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Borås, Högskolan på Gotland, Högskolan i Halmstad samt flertalet av de konstnärliga högskolorna.

Vid majoriteten av lärosätena ligger alltså utbildningsvolymen under takbeloppen, men nu har trenden med sjunkande studentantal vänt och studenterna ökar åter i antal. Allt tyder på en fortsatt uppgång under 2009 och vid många lärosäten finns det alltså kapacitet att ta emot fler studenter.

Över 900 miljoner återgår till statskassan

Lärosätena har möjlighet att spara tio procent av takbeloppet över åren. Efter tre år med minskad studentvolym har de flesta uppnått det maximala sparandet. Därför måste de betala

tillbaka merparten av de outnyttjade takbeloppen för 2008 till staten. Sammanlagt återgår drygt 900 miljoner kronor av takbeloppen till statskassan på grund av för få studenter.

Lärosätena har också möjlighet att spara överprestationer motsvarande tio procent av takbeloppet. Några lärosäten har sparade prestationer från tidigare år som de kan få ersättning för inom takbeloppet för 2008. Det gäller Göteborgs universitet, Karolinska institutet och Gymnastik- och idrottshögskolan, som på så sätt kan räkna av hela takbeloppen. Det gäller också de konstnärliga högskolor som inte nådde upp till sina takbelopp. Det betyder att ytterligare 130 miljoner, dvs. totalt 17,9 miljarder kronor, har kunnat avräknas 2008.

Omfördelning av takbelopp 2009

I avsikt att möta efterfrågan från studenter och åstadkomma bättre utnyttjande av utbildningsplatser beslutade regeringen i januari 2009 om en omfördelning av takbelopp för 2009. Beslutet fattades med anledning av det stora antalet varsel, framför allt inom fordonsindustrin. Lärosäten som når sina takbelopp får därmed kapacitet att ta emot ytterligare studenter.

Omfördelningen avser takbelopp motsvarande 93 miljoner kronor från 18 lärosäten vars utbildningsvolym ligger under takbeloppen. De lärosäten som får utökat takbelopp är Göteborgs universitet, Chalmers tekniska högskola, Blekinge tekniska högskola, Högskolan i Jönköping, Högskolan i Borås samt Högskolan i Halmstad.

Omfördelningen innebär att takbeloppet för Blekinge tekniska högskola ökar med drygt sju procent. För Göteborgs universitet innebär omfördelningen bara en marginell ökning av takbeloppet, och vid övriga lärosäten ökar det mellan två och fem procent.

Minskningen av takbeloppen är i de flesta fallen mindre än en procent och i några fall rör det sig om mellan en och två procent. De lärosäten som får minskade takbelopp i den storleken låg 2008 mer än tio procent under sina respektive takbelopp.

Total kostnad för verksamheten 2008: 49 miljarder kronor

År 2008 var lärosätenas kostnader för utbildning på grundnivå och avancerad nivå samt forskning och utbildning på forskarnivå totalt 48,9 miljarder kronor. Jämfört med 2007 är det en ökning om drygt fyra procent i löpande priser. Med hänsyn tagen till kostnadsutvecklingen är det dock endast en marginell ökning.

Ekonomiskt resultat 2008: ett överskott på 623 miljoner kronor

Denna analys omfattar statliga universitet och högskolor samt Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping. Två tredjedelar av lärosätena redovisar positiva resultat, men sektorns samlade överskott om 623 miljoner kronor består i stor utsträckning av resultaten vid Lunds universitet och Karolinska institutet. I förhållande till deras respektive omsättning är överskotten inte anmärkningsvärda, men de får stor betydelse för sektorns samlade resultat. För Lunds universitets del är överskottet 300 miljoner kronor och Karolinska institutets

överskott är 164 miljoner kronor. Vid båda lärosätena avser merparten av överskottet forskning och utbildning på forskarnivå.

Trots att lärosätena inte har kunnat avräkna hela anslagen för grundutbildningen är det sammantagna resultatet för grundutbildning bara ett mindre underskott på drygt 100 miljoner kronor. Lärosätena har alltså anpassat sina kostnader till en utbildningsvolym som är något mindre än för några år sedan och kostnaderna ligger i nivå med intäkterna.

Av totalt 39 lärosäten redovisar 14 negativa resultat. Underskotten är små i förhållande till omsättningen, det rör sig oftast om 2-3 procent och för alla underskott finns täckning i balanserat kapital från tidigare år. I de flesta fallen verkar underskotten vara ett resultat av medvetna satsningar. Det kan röra sig om nyrekryteringar av personal (exempelvis vid Sveriges lantbruksuniversitet och Örebro universitet) eller profilering av verksamheten. Många lärosäten bedriver olika former av utvecklingsarbeten och i vissa fall handlar det om organisatoriska förändringar. Dessa påverkar i stor utsträckning verksamheten och därmed också resultatet.

Positiva balanser från tidigare år

Överskott eller underskott från tidigare år redovisas som balanserad kapitalförändring i balansräkningen. Högskolan Dalarna och Högskolan på Gotland är de enda lärosätena som har negativt ackumulerat kapital från tidigare år (de har alltså negativ balanserad kapitalförändring). För dessa båda högskolor är 2008 års resultat förhållandevis stora överskott som vänder de negativa balanserna till positiva. Därmed går samtliga lärosäten in i 2009 års budgetår med positiva ekonomiska balanser.

Lärosätenas sammanlagda balanserade kapitalförändring är 5,1 miljarder kronor inklusive 2008 års kapitalförändring (resultat). Det motsvarar drygt tio procent av de totala kostnaderna. Hittills har det varit gränsen för balanserat kapital för varje enskilt lärosäte utan särskild förklaring till regeringen. Denna begränsning har dock tagits bort i 2009 års regleringsbrev.

Ekonomiskt resultat samt grundutbildningsvolym 2008 enligt lärosätens årsredovisningar

Lärosäte	Grundnivå och avancerad nivå			Antal helårsstudenter			Lärosätet totalt		
	Takbelopp mkr	Utfall total ersättning mkr	Utfall % av tak	2007	2008	Föränd- ring	Resultat 2008 mkr	Balan- serad kapital- förändring mkr*	Totala kostnader mkr
<i>Universitet</i>									
Uppsala universitet	1 241,4	1 163,5	94%	20 301	20 234	0%	56,0	477,9	4 428,6
Lunds universitet	1 641,5	1 560,3	95%	24 763	25 157	2%	296,7	486,7	5 390,5
Göteborgs universitet	1 628,3	1 577,6	97%	24 102	24 091	0%	8,1	299,6	4 642,8
Stockholms universitet**	1 466,5	1 304,9	89%	28 158	27 216	-3%	13,1	379,8	3 592,5
Umeå universitet	1 107,6	1 051,8	95%	15 510	15 343	-1%	48,1	370,5	3 117,6
Linköpings universitet	1 229,4	1 154,6	94%	17 069	17 076	0%	50,6	301,2	2 665,2
Karolinska institutet	534,3	499,8	94%	5 515	5 243	-3%	163,6	394,9	4 325,4
KI tilläggsanslag 25:72:10	6,0	5,9	99%		93				
Kungl. Tekniska högskolan	969,2	932,4	96%	11 927	12 230	3%	57,7	39,8	2 937,0
Chalmers tekniska högskola***	714,0	716,9	100%	8 488	8 686	2%	46,1	137,6	2 323,4
Luleå tekniska universitet	591,5	491,8	83%	6 553	6 358	-3%	38,6	25,5	1 167,2
Sveriges lantbruksuniversitet	--	--	--	3 634	3 531	-3%	-78,3	449,7	2 586,4
Karlstads universitet	525,7	496,1	94%	7 595	7 490	-1%	24,6	16,2	828,4
Mittuniversitetet	514,9	407,6	79%	6 937	6 656	-4%	-20,2	103,3	750,7
Växjö universitet	456,4	417,1	91%	7 421	7 477	1%	-32,8	134,0	830,6
Örebro universitet	603,2	534,5	89%	8 366	8 207	-2%	-32,4	126,6	938,8
<i>Högskolor med vetenskapsområde</i>									
Blekinge tekniska högskola	239,8	264,1	110%	3 685	3 822	4%	-20,1	57,8	428,4
Högskolan i Jönköping	453,9	470,8	104%	7 198	7 965	11%	23,8	22,7	697,1
Högskolan i Kalmar	425,5	385,7	91%	5 779	5 774	0%	-9,9	49,6	623,2
Malmö högskola	738,3	688,9	93%	10 763	11 171	4%	-28,9	135,2	1 075,7
Mälardalens högskola	574,2	506,5	88%	7 697	7 437	-3%	-14,2	36,2	761,5
<i>Övriga högskolor</i>									
Försvarshögskolan	--	--	--	--	184		-22	61,8	405
Gymnastik- och idrottshögskolan	48,7	45,7	94%	389	375	-4%	2,0	22,2	90,7
Högskolan i Borås	386,6	397,6	103%	5 528	5 878	6%	6,6	46,4	503,8
Högskolan Dalarna	363,4	345,8	95%	5 281	6 026	14%	28,0	-9,3	444,9
Högskolan på Gotland	120,5	124,4	103%	2 141	2 348	10%	9,6	-0,8	174,2
Högskolan i Gävle	394,0	356,0	90%	5 862	5 683	-3%	11,8	31,9	478,7
Högskolan i Halmstad	309,5	310,8	100%	4 979	5 088	2%	-13,5	67,4	438,3
Högskolan Kristianstad	326,6	289,6	89%	4 832	4 732	-2%	17,9	16,0	354,4
Högskolan i Skövde	299,2	271,0	91%	3 937	4 090	4%	-7,3	57,0	363,3
Högskolan Väst	289,5	270,9	94%	4 090	4 275	5%	3,2	5,5	351,6
Södertörns högskola	327,7	274,5	84%	5 852	5 716	-2%	0,3	8,0	571,6
<i>Konstnärliga högskolor</i>									
Danshögskolan	45,7	50,9	111%	153	166	8%	3,3	22,2	60,2
Dramatiska institutet	77,8	81,5	105%	161	166	3%	-3,8	16,3	99,9
Konstfack	122,7	121,6	99%	611	596	-2%	-3,3	33,7	151,7
Kungl. Konsthögskolan	55,4	61,9	112%	221	231	5%	-1,1	12,9	65,9
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm	106,1	105,9	100%	599	619	3%	0,2	43,5	151,8
Operahögskolan i Stockholm	16,3	15,5	95%	38	35	-7%	1,0	0,9	22,2
Teaterhögskolan i Stockholm	27,0	25,2	93%	67	64	-4%	0,0	1,0	36,8
Totalt	18 978	17 779	94%	276 202	277 529	0,5%	623	4 482	48 876

*) Balanserad kapitalförändring exklusive årets kapitalförändring

**) Uppgifterna avseende 2007 inkluderar Lärarhögskolan i Stockholm

***) Till driftsresultatet om 46 mkr tillkommer en engångskostnad om 399 mkr p.g.a ändrade beräkningsgrunder för pensionsskuld.

Kostnaden i resultaträkningen täcks av ett aktieägarillskott i balansräkningen.

Sveriges lantbruksuniversitet och Försvarshögskolan har inget takbelopp.

Försvarshögskolan blev statlig högskola 2008.